

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Pani mgr Judyty Kabus

**pt. „Postawy klientów a zarządzanie innowacjami produktowymi
w sektorze dóbr szybkoobrotujących”
napisanej pod kierunkiem naukowym
dr hab. inż. Joanny Nowakowskiej-Grunt, prof. PCz
i promotora pomocniczego dr Seweryna Cichonia
na Wydziale Zarządzania Politechniki Częstochowskiej**

1. PODSTAWA FORMALNO-PRAWNA SPORZĄDZENIA RECENZJI

Formalną podstawą napisania niniejszej recenzji jest pismo Kierownik Rady Dyscypliny Naukowej Nauki o zarządzaniu i jakości dr hab. Agaty Mesjasz-Lech, prof. PCz zgodnie z decyzją Rady Dyscypliny naukowej z dnia 29 marca 2022 roku. Podstawę prawną stanowi natomiast Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2003 r., Nr 65 poz. 595 ze zm.). Zgodnie z art. 13 niniejszej ustawy przedmiotem oceny recenzowanej dysertacji jest to czy stanowi ona oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, czy wykazuje ogólną wiedzę kandydata w danej dyscyplinie naukowej oraz czy potwierdza umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej jej autora.

2. OPINIA OGÓLNA

Recenzowana rozprawa jest opracowaniem, które należy ocenić pozytywnie. Jest to praca stanowiąca dowód orientacji Autorki w projektowaniu i prowadzeniu badań jakościowych, analizy danych i konstruowania wniosków. Co więcej podjęty temat jest aktualny i istotny dla teorii i praktyki zarządzania innowacjami. W związku z powyższym podjęcie się przez

Doktorantkę badania postaw klientów w zakresie innowacji produktów spożywczych dla niemowląt i małych dzieci w sektorze FMCG (ang. *Fast Moving Consumer Goods*; sektor obejmujący tzw. produkty szybkoobrotujące) uważam za uzasadnione i przyczyniające się do rozwoju dyscypliny nauk o zarządzaniu i jakości.

3. OCENA MERYTORYCZNA

3.1. Znaczenie problematyki podjętej w recenzowanej rozprawie

Podjęta problematyka badawcza jest relatywnie nowatorska w naukach o zarządzaniu i jakości. Ze względu na dynamiczny rozwój i charakter współczesnych przekształceń sektora handlu detalicznego w Polsce, wiedza na temat innowacji przełomowych w sektorze FMCG i ich odbioru przez konsumentów nie została dotychczas w wystarczającym stopniu usystematyzowana. Brak na chwilę obecną publikacji naukowo-badawczych dogłębnie analizujących problematykę innowacji przełomowych w sektorze FMCG i akceptacji tych innowacji przez konsumentów, tym samym brak usystematyzowania zagadnień dotyczących zarządzania innowacjami produktowymi w branży FMCG. Stąd stwierdzam, że Doktorantka podjęła się, istotnej z punktu widzenia rozwoju dyscypliny nauk o zarządzaniu i jakości, a w szczególności subdyscypliny zarządzania innowacjami, próby identyfikacji innowacji produktów spożywczych, koncentrując się głównie na sektorze produktów spożywczych dla małych dzieci i niemowląt, wraz z analizą i oceną zachowań konsumentów wobec tych innowacji. Sektor FMCG jest powszechnie uznawany za szczególnie specyficzny ze względu na fakt, że implementowanie do obrotu innowacyjnych produktów związane jest z ograniczeniami, które głównie wynikają z dominujących w tym sektorze przyzwyczajenia i tradycji. Nie bez znaczenia pozostaje ponadto fakt, iż zwiększona wrażliwość cenowa i towarzysząca jej wysoka presja konkurencyjna obligują przedsiębiorstwa sektora FMCG do stałego rozwoju i wdrażania nowych towarów na rynek. Tak więc problematyka powyższa jest istotna przede wszystkim z punktu widzenia praktyki gospodarczej-przedsiębiorców działających w tym sektorze, którzy dążą do świadomego, a przede wszystkim skutecznego planowania i wdrażania innowacji produktowych.

3.2. Metodyka badawcza - założenia, cele, metody

Recenzowana dysertacja mieści się w głównym nurcie badań nad innowacjami

obejmując szeroki zakres interdyscyplinarnych zagadnień koncentrujących się wokół innowacji produktowych w sektorze dóbr szybkoobrotujących. Ponadto praca eksploruje podstawowe zagadnienia identyfikacji zachowań zakupowych, weryfikacji współzależności preferencyjnych konsumentów i akceptacji innowacyjnych produktów w segmencie żywności dla niemowląt i małych dzieci.

Głównym celem pracy jest „*diagnoza postaw klientów w zakresie innowacji produktów spożywczych dla niemowląt i małych dzieci w sektorze FMCG*” (s. 6). Dodatkowo Doktorantka postawiła sobie także pięć celów szczegółowych. Pierwszym jest usystematyzowanie teorii stanowiących genezę zarządzania rynkiem FMCG, drugim zdefiniowanie determinant kształtujących zarządzanie w handlu detalicznym, trzecim natomiast synteza postaw klientów w zakresie innowacji produktowych. Dwa ostatnie cele sformułowano jako diagnozę współzależności preferencyjnych konsumentów a akceptację innowacyjnych produktów spożywczych dla niemowląt i małych dzieci oraz diagnozę zachowań zakupowych wobec dynamicznych zmian sektora FMCG. Po lekturze rozprawy stwierdzam, że zakładany cel główny i wszystkie cele szczegółowe zostały osiągnięte przez Doktorantkę.

Autorka przygotowała rozprawę w oparciu o studia literaturowe (polskojęzyczne i obcojęzyczne), analizę przeprowadzonych badań oraz danych zastanych gromadzonych przez instytucje statystyczne. Jako jedną z metod jakościowych badań społecznych Doktorantka wybrała dyskusję w grupie fokusowej. Co było podyktowane wielopoziomą obserwacją obejmującą aspekty społeczne, kulturowe i psychologiczne. Badania koncentrowały się na trzech grupach fokusowych. Ponadto, za jedną z podstawowych metod badawczych Autorka uznała wywiad sondażowy. Natomiast narzędzie badawcze stanowił opracowany przez nią ustrukturyzowany kwestionariusz ankietowy, który wypełniany był anonimowo i zawierał 12 pytań zamkniętych. Dziewięć pytań, opracowanych na podstawie przeglądu literatury, dotyczyło zagadnień dotyczących motywacji i zakupowych innowacyjnych produktów dla niemowląt i małych dzieci. Ankieta została rozesłana do 250 osób, z czego wzięło w niej udział 212 osób, w tym ponad 75% stanowiły kobiety, a 24 % mężczyźni.

Zakreślony przez Doktorantkę obszar badawczy był podstawą do sformułowania hipotezy głównej: *Zachowania zakupowe klientów wpływają na zarządzanie innowacjami produktowymi sektora FMGC*, która rozwinięta została w formie trzech hipotez szczegółowych:

- *HS01: Identyfikacja obszarów zmian w zachowaniach zakupowych konsumentów pozwoli na wypracowanie metody zarządzania innowacjami produktowymi sektora FMCG,*

- *HS02: Akceptacja innowacyjnych produktów przez konsumentów jest czynnikiem determinującym sprzedaż,*

- HS03: *Wysoka jakość, bezpieczeństwo żywności i wygoda zakupu są determinantami wprowadzania innowacyjnych produktów spożywczych dla niemowląt i małych dzieci.*

Zastosowane metody i narzędzia badawcze zostały dobrane poprawnie i zapewniły realizację zakładanych celów.

3.3.Struktura rozprawy

Recenzowana rozprawa liczy 238 stron. Składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów oraz z zakończenia. Struktura pracy jest harmonijna, w miarę równomiernie podzielona na rozdziały, a jej układ wskazuje na charakter teoretyczno-empiryczny opracowania. Objętość dysertacji jest prawidłowa dla tego typu prac.

Wstęp do recenzowanej dysertacji doktorskiej zawiera zasadniczo wszystkie istotne elementy, w tym uzasadnienie wyboru tematyki pracy i założenia metodyczne. Określono w nim cel oraz hipotezę główną. Cele szczegółowe i hipotezy szczegółowe zostały przedstawione natomiast w rozdziale czwartym w punkcie metodologicznym (4.1). W moim przekonaniu przedstawienie wszystkich celów i hipotez łącznie, w jednej części pracy - we wstępie i ewentualnie odniesienie się następnie do nich w punkcie metodologicznym, w dalszej części pracy, zapewniłoby większą przejrzystość i ciągłość rozważań w tym zakresie, a także nakreśliłoby bardziej precyzyjnie, już na początku pracy, obszar i kierunek badawczy. Pozostawiam to jednak pod otwartą dyskusję. Ponadto w tej części pracy przedstawiono opis jej struktury zawierający dość zwięzłą charakterystykę poszczególnych rozdziałów.

Rozdział pierwszy *{Zarządzanie innowacjami produktowymi w świetle literatury przedmiotu}* stanowi kompendium na temat innowacji i zarządzania innowacjami. Doktorantka wychodzi od przeglądu definicji pojęcia „innowacja”, aby następnie przedstawić ważniejsze koncepcje zarządzania innowacjami. Kolejne punkty obejmują wartościowe rozważania Autorki w temacie procesu zarządzania innowacjami produktowymi oraz przełomowych innowacji produktowych. Atutem powyższego rozdziału jest udana próba usystematyzowania kluczowych dla dysertacji pojęć: innowacji, innowacji produktowych i przełomowych innowacji, w tym produktowych.

Rozdział drugi *{Łańcuch sprzedaży w branży FMCG}* jest częścią pracy, w której Autorka dokonuje w pierwszej kolejności identyfikacji produktów szybkozbywalnych, charakteryzuje formy handlu detalicznego branży FMCG i innowacje marketingowe, aby zamknąć tę część pracy rozważaniami poświęconymi koncepcji zarządzania łańcuchem dostaw, koncentrując się szczególnie w tym obszarze na aspektach efektywnego zarządzania łańcuchem dostaw w sektorze FMCG.

Z kolei rozdział trzeci *{Postawy klientów wobec innowacji produktowych sektora FMGC}*

stanowi syntetyczne ujęcie problematyki postaw klientów wobec innowacji produktowych sektora FMCG. Zawarto w nim analizę postaw klientów wobec innowacji produktowych, preferencji zakupowych i kluczowych czynników składających się na proces kształtowania postaw konsumentów wobec marki. Rozdział kończą punkty: 3.3 jakości obsługi klienta w branży FMCG i szczególnie interesujący pkt. 3.4, w którym Autorka omawia kluczowe bariery w akceptacji innowacyjnych produktów spożywczych sektora FMCG.

Czwarty rozdział *{Producenci innowacyjnej żywności dla niemowląt i małych dzieci}* rozpoczyna punkt poświęcony metodologii badań, w którym dość opisano założenia badawcze, zakres badań, metode badawcza i narzędzia badawcze. W dalszej części rozdziału czwartego Doktorantka przedstawiła efekty rozpoznania rynku innowacyjnej żywności dla niemowląt i małych dzieci, kładąc nacisk na analizę tendencji rozwojowych, celów strategicznych i aspekty porównawcze polskich i niemieckich producentów tego sektora.

W ostatnim, piątym rozdziale *{Weryfikacja zachowań zakupowych konsumentów wobec innowacyjnych produktów żywnościowych dla niemowląt i małych dzieci}* Doktorantka przedstawiła charakterystykę innowacji wprowadzanych przez polskie firmy oferujące żywność dla niemowląt i małych dzieci , a także analizę obszarów zmian w zachowaniach zakupowych konsumentów innowacyjnych produktów spożywczych dedykowanych tej grupie konsumentów. Zdecydowanie najbardziej wartościową częścią tego rozdziału jest pkt. 5.3, w którym dokonano analizy ewaluacji wyników badań. Analizując wyniki badań ankietowych Autorka to przytacza poszczególne pytania z kwestionariusza i udzielone na nie odpowiedzi. Zdecydowanie ułatwiłoby lekturę rozprawy w tym zakresie zamieszczenia całości kwestionariusza jako załącznika do pracy,

W Zakończeniu, oprócz klasycznego podsumowania i wniosków badawczych wpływających zarówno ze studiów literaturowych, jak i z prezentowanych badań, analiz i ocen empirycznych, Autorka określiła wkład dysertacji w rozwój dyscypliny nauk o zarządzaniu i jakości na trzech płaszczyznach: teoretycznej, empirycznej i praktycznej. Doktorantka wskazała także, że ze względu na wieloaspektowy i interdyscyplinarny charakter poruszanej w rozprawie problematyki nie została ona omówiona w sposób wyczerpujący. Z tego względu warto by było aby Autorka podjęła próbę zakreślenia problemów i zagadnień badawczych na przyszłość.

3.4. Wykorzystana literatura

Baza bibliograficzna dysertacji została przygotowana w sposób prawidłowy. Doktorantka wykorzystwała 361 pozycji bibliograficznych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych . Składają się na niej monografie, artykuły naukowe, raporty, akty prawne oraz źródła internetowe. Spora część z nich to pozycje stosunkowo nowe, wydane w okresie 5-7 lat,

co w obecnie występującej wysokiej dynamice obiegu wiedzy w nauce jest wynikiem w pełni zadawalającym. Pod względem jakościowym literatura jest dobrana prawidłowo, ponadto jest zróżnicowana. Na podkreślenie w tym zakresie zasługuje umiejętność wykorzystania szerokiej literatury przedmiotu oraz odwołania do aktualnych badań światowych i krajowych w podjętej tematyce.

3.5. Język i formalna strona rozprawy

Przedstawiona do recenzji dysertacja spełnia wymogi formalne stawiane tego typu opracowaniom. Praca została napisana językiem zrozumiałym i poprawnym. Stosowane w pracy pojęcia są precyzyjne i zgodne z terminologią stosowaną w literaturze przedmiotu. Walorem pracy są dobrze zilustrowane czytelnymi wykresami i zestawieniami tabelarycznymi wyniki badań. Pomimo, że praca przygotowana została starannie i z dbałością o kwestie edytorskie, Doktorantce nie udało się uniknąć drobnych błędów literowych (m.in. spis treści - tytuł rozdziału 2 - akronim FMCG; wstęp- str.6 „*wprowadzania tych innowacyjnych*” ; rozdział 4-str. 146 „*zarządzanie w handlem detalicznym*”).

3.6. Uwagi /pytania do Doktorantki

Po zapoznaniu się z dysertacją nasuwają się pytania problemowe, na które o odpowiedź prosiłabym podczas publicznej obrony:

- 1. Proszę wskazać na ile wyniki badań przedstawionych w recenzowanej rozprawie mają charakter uniwersalny, umożliwiając ich adaptację w innych sektorach dóbr konsumpcyjnych?**
- 2. W oparciu o prezentowane w dysertacji wyniki proszę określić zagadnienia i problemy badawcze na przyszłość.**
- 4. WNIOSKI I KONKLUZJA KOŃCOWA**

W podsumowaniu podkreślam, że przedstawiona mi do recenzji dysertacja stanowi oryginalne rozwiązanie zagadnienia naukowego oraz potwierdza ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki i jej umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Zaprezentowane w pracy wyniki badań wzbogacają istniejącą wiedzę w zakresie zarządzania innowacjami produktowymi w sektorze produktów spożywczych dla niemowląt i małych dzieci, szczególnie w kontekście identyfikacji postaw klientów wobec tych produktów oraz wskazania barier utrudniających wdrażanie innowacji w tym sektorze. Rozprawa jest pracą wartościową pod

względem poznawczym, wnoszącą nowe treści i posiadającą walory zarówno w warstwie teoretycznej jak i aplikacyjnej.

W świetle przedstawianych powyżej opinii stwierdzam, iż rozprawa doktorska mgr Judyty Kabus pt. *„Postawy klientów a zarządzanie innowacjami produktowymi w sektorze dóbr szybkoobrotujących”* napisana pod kierunkiem promotora - dr hab. inż. Joanny Nowakowskiej-Grunt, prof. PCz. oraz promotora pomocniczego - dr Seweryna Cichonia odpowiada wymogom obowiązującej Ustawy z dnia 14 marca 2003 r o tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2003 r., Nr 65 poz. 595 ze zm.) i wnioskuję o dopuszczenie Doktorantki do publicznej obrony